

KINNITATUD
Keskkonnaameti
27.09.2023
korraldusega nr 1-3/23/566

Uhtju loodusala kaitsekorralduskava

Põhja-Uhtju saar (foto Imbi Mets)

Sisukord

1. Ala iseloomustus	4
1.2 Uurituse ja seire	6
2. Väärtused ja kaitse-eesmärgid	8
3. Külastuskorraldus, tähised	12
4. Kavandatavad kaitsekorralduslikud tegevused	12
Kasutatud allikad	15

Kasutatud lühendid, mõisted ja selgitused

KE – kaitse-eeskiri

KeA – Keskkonnaamet

LKS - looduskaitseseadus

LoD – loodusdirektiiv (käsitleb ohustatud elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsepõhimõtteid)

LoA – loodusala (loodusdirektiivi I ja II lisas nimetatud elupaigatüüpide või liikide kaitseks asutatud ala)

RMK – Riigimetsa Majandamise Keskus

EELIS – Eesti Looduse Infosüsteem

SDF – Natura standardandmebaas

Kaitseväärtus – kaitse-eeskirjas nimetatud kaitstav loodusväärtus (kaitse-eesmärk)

Kaitse eesmärk – kaitseväärtuse soovitud seisund

Säilitamine – olemasolevate väärtuste säilitamine, sh looduslik areng (seisund ei muutu halvemaks, säilitamine ei tähenda seda, et seisund peab jääma samaks)

Seisundi parendamine – arvestatava esinduslikkusega (C) elupaikade seisundi parendamine kraavide sulgemise, looduslikule arengule jätmise jms abil

Taastamine – tegevused, mis on seotud olemasolevate, kuid halvenenud struktuuriga elupaikade taastamisega (nt pärandniidud ja sood)

1. Ala iseloomustus

Kaitstava ala nimi	Uhtju looduskaitseala (KLO1000017) (joonis 1)
Loodusala nimi	Uhtju loodusala (EE0060220, RAH0000361)
Pindala	Loodusala 2443,3 ha (saared 12,7 ha, mereala 2430,6 ha); looduskaitseala 2955,8 ha (saared 12,7 ha, mereala 2943,1 ha) ¹
Asukoht ja piirid	Uhtju loodusala
Kaitsekord	Euroopa komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri , § 2 p 457 Uhtju looduskaitseala kaitse-eeskiri Looduskaitseseadus
Koostaja nimi	Imbi Mets
Koostamise aasta	2023
Kaitsekorralduskava koostamise kord	Kaitsekorralduskava koostamise ja kinnitamise kord ning kaitsekorralduskava kinnitaja määramine

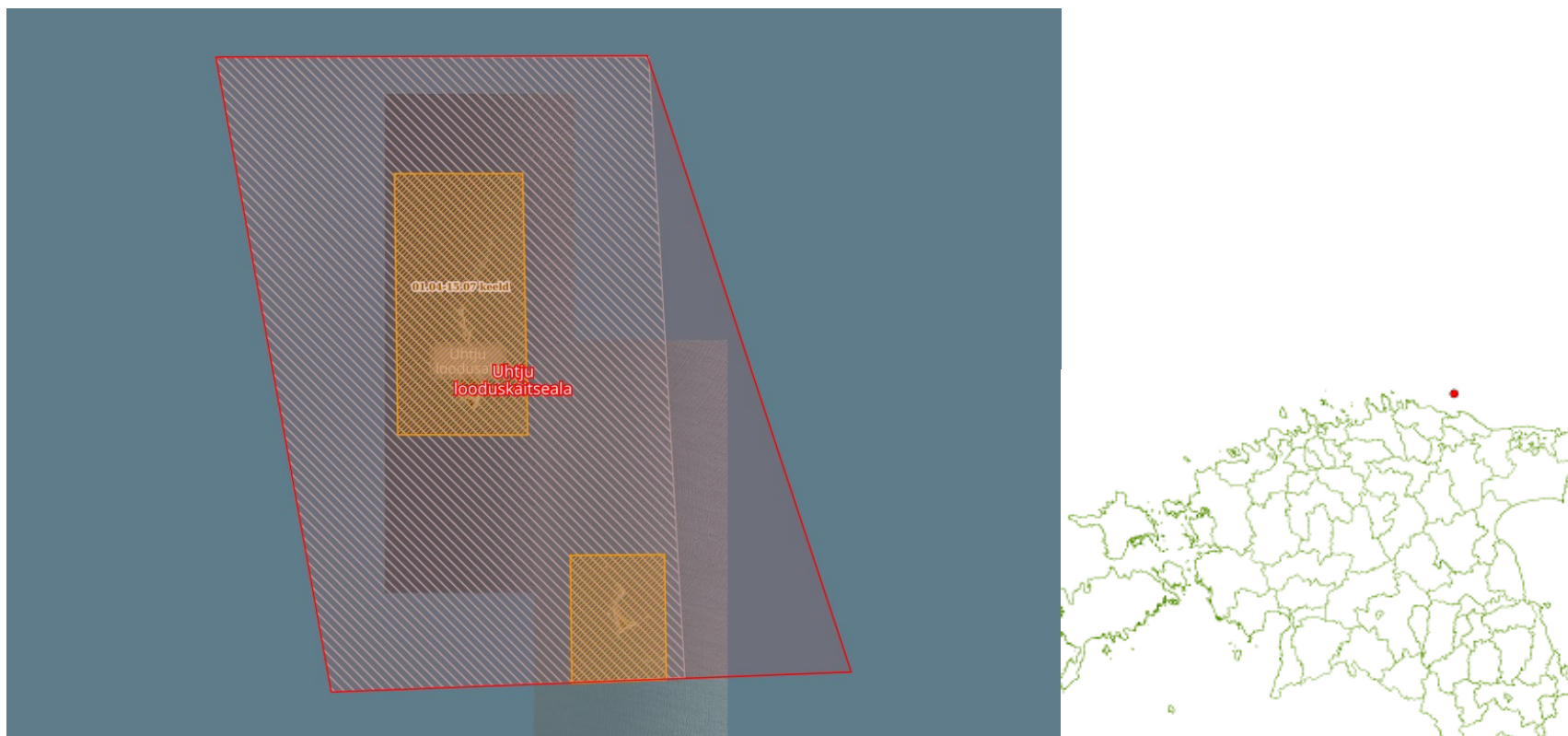
Uhtju loodusala koosseisus on Uhtju (Põhja-Uhtju) saar, Sala (Lõuna-Uhtju) saar, Sirga saar ja Raudlood. Saared on ümbritsetud ulatusliku madalikuga. Peamised loodusala väärtused on olulised elupaigad viiger- ja hallhülgele ning avamerel toituvatele koloniaalselt pesitsevatele merelindudele.

Kaitsekorralduskava annab soovitusel kaitstava ala valitsejale kaitse-eesmärkide saavutamise parimatest viisidest, kuid ei loo õigusi ega kohustusi kolmandatele isikutele.

Uhtju loodusala kaitsekorralduskava on koostatud tähtajatult. Kava vaadatakse üle ja uuendatakse põhjendatud juhtudel väärtuste kaitse tagamise eesmärgil lähtuvalt tulemuslikkuse hindamise või uue inventuuri andmetest.

2023. aasta juunis esitas Eesti Ornitoloogiaühing ettepaneku uute linnualade siseriikliku kaitse alla võtmiseks, üheks planeeritavaks linnualaks on Uhtju.

¹ Uhtju LKA on kinnitatud 29.03.2018 Vabariigi Valitsuse määrusega nr 25. Määruse seletuskirjast: „Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek muuta Uhtju loodusala piire ja viia need vastavusse kaitseala piiridega.” Pindalade erinevus tuleneb sellest, et loodusala piiri pole veel muudetud.

Joonis 1. Uhtju loodusala (triibutusega), looduskaitseala (punane piir) Lääne-Viru maakonnas Haljala vallas Toolse külas (aluskaart: Eesti Põhikaart, Maa-ameti WMS kaardirakendus seisuga mai 2023).

1.2 Uuritus ja seire

Inventuurid ja uuringud

Uhtju saartel esinevat elupaigatüüpi väikesaared ning laiud (1620) hinnati 2014. aastal projekti „Rannikuelupaikade kaardistamine 2014–2015 (Väikesaared)” raames. Elupaigatüüpi esineb kokku 12,7 hektaril. Elupaigatüübi esinduslikkus on määramata. Inventeerijad Reimo Ravis, Laimdota Truus, Urve Ratas.

Elupaigatüüpi karid (1170) hinnati projekti „Mereelupaigad 2004” raames 142,3 hektaril. Elupaigatüübi esinduslikkus on määramata, kuna elupaik on määratud modelleerimise teel. Inventeerija Georg Martin.

II kaitsekategooria liik alk (*Alca torda*) on registreeritud Põhja-Uhtjul. Aastatel 2008–2017 on registrisse kantud 3–8 paari, 2020. aastal tuvastati 26 paari. Viimase kinnitatud vaatluse põhjal 2022. aasta juunis ei tuvastatud liigi pesitsemist. Lõuna-Uhtjul (Sala saar) on registreeritud 2008. aastal üks algi paar, 2020. aastal kaks paari, viimase kinnitatud vaatluse järgi 2022. aastal kaks paari (Uku Paal, Martin Piispea, Tarvo Valker).

Kotkaste ja must-toonekure seire käigus on Põhja-Uhtjul kindlaks tehtud üks merikotka paar 2020. aastal (Uku Paal, Aldo Tatter, Kaarel Võhandu) ja üks paar 2021. aastal (Triin Leetmaa, Aarne Tuule)². 2020. aastal oli pesa asustamata. I kaitsekategooria liik merikotkas (*Haliaeetus albicilla*) ei ole seatud loodusala ega kaitseala kaitse-eesmärgiks.

Riiklik seire

Uhtju looduslal viiakse läbi riiklikku seiret nelja programmi raames, kaitsealale jääb seitse seirejaama (tabel 1).

Eesti mereala seire ja andmekogumise programm perioodiks 2021–2026 hõlmab viigerhülge ja hallhülge seiret. Viigerhüljeste seire toimub lennuloenduse korral kogu jääga kaetud Eesti merealal, jää puudumisel valikuliselt hüljeste seirealadel Väinameres ja Liivi lahes.

Tabel 1. Riiklik seire Uhtju looduslal

Seireprogramm	Seirejaama nimetus	Seirejaama KR kood	Märkused
Hallhülge seire	Põhja-Uhtju	SJA9439000	Lennuloendused iga-aastaselt hallhülge lesilas
Hallhülge seire	Sala	SJA5916000	Lennuloendused iga-aastaselt hallhülge lesilas
Kesktalvine veelinuloendus	Gb08	SJB0315000	Talvituvate veelindude arvukus
Kesktalvine veelinuloendus	Gb05	SJB0230000	Talvituvate veelindude arvukus

² EELIS kood [KLO9127262](#).

Väikeste meresaarte haudelinnustiku seire	Uhtjud	SJA7927000	Haudelinnustiku arvukus
Kotkaste ja must-toonekure seire 2021	Põhja-Uhtju	SJA7927002	Isendite arvukus
Mereseire: ohtlike ainete seire	Merekogum EE 1 Narva-Kunda lahe rannikuvesi	SJA7217000	

Inventuuride ja uuringute vajadus

Hiljutisi kaitstavate elupaigatüüpide inventuure alal ei ole tehtud ning selleks ei ole lähiajal ka vajadust. Karid, laiud ja väikesaared, mis moodustavad loodusalast 0,44%, on mõjutatud ennekõike looduslikest teguritest, nt tuulest ja lainetusest. Andmete uuendamist kavaga ei planeerita, kuivõrd olemasolev andmestik peab üldjuhul paika.

Tööde tellimist elustiku täiendavateks uuringuteks ei planeerita käesoleva kaitsekorralduskava raames, kuna hall- ja viigerhülge ning linnustiku seire toimub riikliku seire raames.

Kaitsekorraldusliku tööna tuleb piiritleda Põhja-Uhtju keskosas kasvav männik ja võsastumise ala³, sest vajalikuks võib osutuda võsarinde eemaldamine, et saare rannaala avatuna hoida.

Kaitsealal ei esine hallhülgele ja viigerhülgele olulisi ohutegureid, mistõttu meetmeid nende leevendamiseks käesoleva kaitsekorralduskavaga ette ei nähta.

Oluline on jätkata riiklike seiretega. Riiklik seire kuulub I prioriteeti ning korraldajaks on Keskkonnaagentuur. Tegevus toimub riikliku seirekava järgi.

³ Seiretöö aruandest: Väikeste meresaarte haudelinnustiku seire 2020. Keskkonnaseire infosüsteem.

2. Väärtused ja kaitse-eesmärgid

Loodusala looduskaitSELISED väärtused on Euroopa Liidu loodusdirektiivi I lisasse kantud ranniku- ja mereelupaigad ning kaitsealused liigid. Valdav osa loodusalast on mereala (2943,1 ha). Tabelis 2 on kokkuvõte Uhtju loodusala hoidmisega seotud kaitse-eesmärkidest, soodsa looduskaitselise seisundi saavutamist või hoidmist mõjutavatest teguritest ning nende ärahoidmiseks või leevendamiseks ettenähtavatest meetmetest ning kaitsetegevuse oodatavad tulemused.

Liigitegevuskavad on kättesaadavad [Kliimaministeeriumi riigipilvest](#):

Hallhülge (*Halichoerus grypus*) kaitse tegevuskava, 2014.

Viigerhülge (*Phoca hispida*) kaitse tegevuskava, 2015.

Tabel 2. Uhtju loodusala kaitseväärtuste koondtabel (kooslused)

Kaitseväärtus ⁴	Seisund ⁵ (pindala, esinduslikkus)	Kaitse- eesmärk ⁶	Mõjutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus ⁷	Märkused	Panus üldpindalasse/ SDF-i (%) ⁸
Rannikuelupaigad							
Karid (1170) KE – jah, LoD – I, LoA – jah	142,3 ha esinduslikkus A	Elupaigatüübi säilitamine 142,3 ha-l	Merereostus.	Looduslikule arengule jätmine.	Heas seisus elupaigatüübi säilimine 142,3 ha suurusel alal	Natura standardandmebaasi s 141 ha esinduslikkusega A	0,08/2,25
Väikesaared ja laiud (1620) KE – jah, LoD – I, LoA – jah	12,7 ha esinduslikkus A	Elupaigatüübi säilitamine 12,7 ha-l	Looduslikud protsessid	Meetmeid eraldi ei kavandata, need tulenevad veemajandusk avast ⁹	Heas seisus elupaigatüübi säilimine 12,7 ha suurusel alal	Natura standardandmebaasi s 10 ha, esinduslikkusega A. Pindalalised erinevused võivad tulla looduslikest protsessidest, sest elupaigatüübid on otseselt mõjutatud lainetuse ja/või tuulte poolt liiva	0,74/1

⁴ LKS – kaitsekategooria looduskaitseaduse alusel;

KE (jah/ei) – on või ei ole looduskaitseala kaitse-eesmärk;

LoD – loodusdirektiivi lisa number;

LoA (jah/ei) – on või ei ole loodusala kaitse-eesmärk

⁵ Elupaigatüübi esinduslikkus: A – väga hea, B – hea, C – arvestatav

⁶ Kaitse eesmärk seatakse aastaks 2050

⁷ Oodatav tulemus seatakse aastaks 2050 ja tulemuslikkust hinnatakse iga 10 aasta tagant

⁸ 2019. a loodusdirektiivi aruande andmete põhjal (<https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/habitat/report/>). Numbrid näitavad, milline on selle loodusala elupaigatüüpide osakaal kogu Eesti elupaigatüüpide / kõikide SDF-i kantud elupaigatüüpide pindalast.

⁹ <https://envir.ee/veemajanduskavad-2022-2027#veemajanduskavade-do>

Kaitseväärtus ⁴	Seisund ⁵ (pindala, esinduslikkus)	Kaitse- eesmärk ⁶	Mõjutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus ⁷	Märkused	Panus üldpindalasse/ SDF-i (%) ⁸
						juurde- ja/või ärakandest	

Tabel 3. Uhtju loodusala kaitseväärtuste koondtabel (liigid)

Kaitseväärtus	Seisund	Kaitse eesmärk	Mõjutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus	Märkused
Natura eesmärgid						
Viigerhüljes (<i>Pusa hispida</i> , varasem nimi <i>Phoca hispida</i>) LKS – II, KE – jah, LoD – II, LoA – jah	Põhju-Uhtjul 1999. a üks isend. 2001. a viimane kinnitatud vaatlus ilma isendi arvuta.	Mereala ja saared on säilinud liigile sobiliku elupaigana, mida kasutab vähemalt kaks viigerhüljest.	Häirimine inimeste poolt. Kalavarude halb seis. Hukkumine kalavõrkudes. Sigimise ebaõnnestumine soojadel talvedel.	Kaitse-eeskirjaga on keelatud inimeste viibimine saartel ja mereala sihtkaitsevööndis 1.04–15.07. Liigi ja tema elupaiga seisund sõltub looduslikest tingimustest.	Mereala ja saared on säilinud liigile sobiliku elupaigana, mida kasutab vähemalt kaks viigerhüljest.	

Hallhüljes (Halichoerus grypus) LKS – III, KE – jah, LoD – II, LoA – jah	Uhtjutel kokku: 2007. a 130 isendit; 2013. a 234 isendit; 2014. a 329 isendit; 2016. a 404 isendit; 2018. a 98 isendit; 2022. a 365 isendit.	Mereala ja saared on säilinud liigile sobiliku elupaigana, mida kasutab vähemalt 100 hallhüljest.	Häirimine inimeste poolt. Kalavarude halb seis. Hukkumine kalavõrkudes. Sigimise osaline ebaõnnestumine soojadel talvedel.	Kaitse-eeskirjaga on keelatud inimeste viibimine saartel ja mereala sihtkaitsevööndis 1.04–15.07. Liigi ja tema elupaiga seisund sõltub looduslikest tingimustest.	Mereala ja saared on säilinud liigile sobiliku elupaigana, mida kasutab vähemalt 100 hallhüljest, populatsiooni trend on stabiilne või tõusev.	
Siseriiklikud eesmärgid						
Alk (Alca torda) LKS – II, KE – jah, LiD – jah, LoA – ei	Pesitsus Uhtjutel kokku: 2012. a 6 paari; 2014. a 3 paari. 2020. a loendati Põhja-Uhtjul 26 paari, 2022. a – mitte ühtegi. Sala	Mereala ja saared on säilinud liigile sobiliku elupaigana, mida kasutab vähemalt 6 paari alke.	Kisklus. Looduslik tegur: pesade ülejutused.	Väikekiskjate arvukuse ohjamine: Põhja-Uhtjule on elama asunud rebane. ¹⁰	Mereala ja saared on säilinud liigile sobiliku elupaigana, mida kasutab vähemalt 6 paari alke.	

¹⁰ Seiretöö aruandest: Väikeste meresaarte haudelinnustiku seire 2022. Keskkonnaseire infosüsteem.

	saarel 2020. a 2 paari, 2022.a 2 paari.					
--	---	--	--	--	--	--

3. Külastuskorraldus, tähised

Uhtju looduslalal puudub külastustaristu ning käesoleva kaitsekorralduskavaga seda ka ei planeerita.

Loodusala ei ole tähistatud, seega tuleb nii Põhja-Uhtjule kui ka Sala saarele paigaldada tähised märkusega liikumiskeeld 1. aprillist kuni 15. juulini. Vastav info liikumiskiirangute kohta on kättesaadav: <https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/looduskaitse>. Tähiste seisukorda tuleb regulaarselt kontrollida ning vajadusel asendada kulunud, lõhutud või amortiseerunud tähised uutega.

Tegemist on I prioriteedi tööga. Kaitseala tähistamist korraldab RMK.

4. Kavandatavad kaitsekorralduslikud tegevused

Vajalike tegevuste tabelisse (tabel 4) on koondatud tööd, mis on vajalikud kaitse-eesmärkide saavutamiseks, tabelit võidakse jooksvalt täiendada.

Tabelis on tegevused jaotatud vastavalt tegevuse olulisusele järgmistesse prioriteetsusklassidesse:

- 1) esimene prioriteet – hädavajalik tegevus, milleta kaitse-eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu, see on väärtuste säilimisele ja toimiva ohuteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus (taastamine, taasloomine); kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus (inventeerimine);
- 2) teine prioriteet – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele ja potentsiaalsete ohutegurite kõrvaldamisele;
- 3) kolmas prioriteet – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele (infotahvlid, külastustaristu).

Tabel 4. Vajalikud tegevused aastaks 2050

Jrk	Tegevuse nimetus	Maht	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Prioriteet	Ajagraafik
Inventuurid, seired, uuringud						
1	Elustiku mitmekesisuse seire (kesktalvine veelinnuloendus)		Riiklik seire	KAUR ¹¹	I	Korduv tegevus vastavalt riikliku seire kavale
2	Haudelindude kooslused (väikesed meresaared)		Riiklik seire	KAUR	I	Korduv tegevus vastavalt riikliku seire kavale
3	Hallhülge seire (lennuloendused)		Riiklik seire	KAUR	I	Korduv tegevus vastavalt riikliku seire kavale
4	Mereseire		Riiklik seire	KAUR	I	Korduv tegevus vastavalt riikliku seire kavale

¹¹ Keskkonnaagentuur.

Jrk	Tegevuse nimetus	Maht	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Prioriteet	Ajagraafik
5	Andmete täpsustamine – piiritleda Põhja-Uhtju keskosas kasvav männik ja võsastumise ala	u 1 ha	Uuring	KeA/RMK	II	2025
Hooldus, taastamine ja ohjamine						
6	Vajadusel mändide ja võsa eemaldamine/hõrendamine Põhja-Uhtjul	u 1 ha	Koosluse hooldustöö	KeA/RMK	II	1 kord kümne aasta jooksul
Taristu, tehnika ja loomad						
7	Loodusala tähistamine (liikumiskeeld), tähiste hooldamine	4 keskmist tähist (2 mõlemale saarele)	Kaitsealuste objektide tähistamine, tähiste paigaldamine	RMK	I	2025
8	Loodusala tähiste hooldamine	4 keskmist tähist	Kaitsealuste objektide tähistamine, tähiste hooldamine	RMK	II	Pärast paigaldamist igal aastal vastavalt vajadusele
Kavad, eeskirjad						
9	Kaitsekorralduskava andmete üle vaatamine ja vajadusel uuendamine		Tegevuskava	KeA	I	1 kord kümne aasta jooksul
10	Kaitsekorralduskava tulemuslikkuse hindamine		Tegevuskava	KeA	I	1 kord kümne aasta jooksul

Kasutatud allikad

[Eesti looduse infosüsteem](#) (EELIS), Keskkonnaagentuur, kasutamise kuupäev 15. juuni 2023

Paal, J. (2004). *Euroopas väärtustatud elupaigad Eestis*. Tallinn: AS Kirjastus Ilo ja trükikoda Ilo Print

Paal, J. (2007). *Loodusdirektiivi elupaigatüüpide käsiraamat*. Tallinn: Auratrükk

Seiretöö aruanne. Väikeste meresaaete haudelinnustiku seire 2022. Keskkonnaseire infosüsteem

Merikotka (*Haliaeetus albicilla*) kaitse tegevuskava. Keskkonnaamet 2019

Viigerhülge (*Phoca hispida*) kaitse tegevuskava. Keskkonnaamet 2015

Hallhülge (*Halichoerus grypus*) kaitse tegevuskava. Keskkonnaamet 2014

[Uhtju looduskaitseala kaitse-eeskiri](#)

Eesti mereala keskkonnaseisund 2018. Keskkonnaministeerium 2019

[Natura standardandmebaas](#)